

Sygn. akt I USK 232/22

POSTANOWIENIE

Dnia 16 marca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z odwołania M. J.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Chorzowie
o wysokość świadczenia (prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy),
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 16 marca 2023 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z dnia 11 marca 2022 r., sygn. akt III AUa 1935/20,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Katowicach wyrokiem z dnia 11 marca 2022 r. oddalił apelację ubezpieczonego M. J. od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach z dnia 3 lipca 2020 r. oddalającego odwołanie ubezpieczonego od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Chorzowie z dnia 7 listopada 2017 r. odmawiającej przyznania ubezpieczonemu prawa do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy.

Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, że stan zdrowia ubezpieczonego, poczynwszy od dnia 1 listopada 2017 r., ustalony na podstawie opinii biegłych lekarzy sądowych z zakresu neurologii i ortopedii, kardiologii, neurochirurgii, psychologii i psychiatrii, medycyny pracy oraz łącznej opinii zespołu biegłych sądowych z zakresu kardiologii, ortopedii, neurologii i z zakresu medycyny pracy nie pozwala na stwierdzenie, że jest on obecnie osobą

całkowicie niezdolną do pracy w rozumieniu art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 504, dalej jako ustawa emerytalna).

Ubezpieczony w całości zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego skargą kasacyjną, domagając się uchylenia zaskarżonego wyroku w całości i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu oraz zasądzenia na jego rzecz zwrotu kosztów postępowania.

Skarga kasacyjna została oparta na podstawie naruszenia przepisów postępowania, które miały istotny wpływ na wynik sprawy, a to - art. 378 § 1 k.p.c. oraz art. 387 § 2 § k.p.c., przez nierozpoznanie sprawy w granicach apelacji polegające na pominięciu rozważenia zarzutu dotyczącego pozbawienia skarżącego możliwości obrony swych praw ze względu na stan zdrowia, a w konsekwencji zarzutu nieważności postępowania przed Sądem pierwszej instancji, podczas gdy przepisy te nakazują pełne odniesienie się do treści wszystkich zarzutów apelacji, obejmujące rozważenie ich istoty, a następnie czynienie ustaleń co do poprawności rozstrzygnięcia Sądu pierwszej instancji w ich kontekście.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano, że skarga jest „oczywiście uzasadniona, gdyż wbrew dyspozycji art. 378 § 1 k.p.c. Sąd drugiej instancji nie rozpoznał sprawy w granicach apelacji, a to na skutek pominięcia zarzutu naruszenia możliwości obrony praw strony postępowania, albowiem przedmiotem jego badania w ogóle nie była zakwestionowana w ostatnim werście osobistej apelacji M. J. ważność postępowania przed Sądem pierwszej instancji”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Przepis ten odpowiada charakterowi skargi kasacyjnej jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia, o dominującym publicznoprawnym charakterze,

przysługującego od orzeczeń wydanych po przeprowadzeniu dwuinstancyjnego postępowania sądowego, w którym sąd pierwszej i drugiej instancji dysponuje pełną kognicją w zakresie faktów i dowodów. W powiązaniu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. oznacza to, że w skardze kasacyjnej nieodzowne jest powołanie i uzasadnienie okoliczności o charakterze publicznoprawnym, które stanowią wyłączną podstawę oceny pod kątem przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Skarga kasacyjna nie stanowi bowiem ogólnie dostępnego środka zaskarżania orzeczeń niesatysfakcjonujących stron.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący powołał się na oczywistą zasadność skargi (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.).

W świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego przesłanka określona w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wynika zwykle z oczywistego, widocznego *prima facie* naruszenia przepisów prawa polegającego na sprzeczności wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem lub powszechnie przyjętymi regułami interpretacji. Nie chodzi zatem o takie naruszenie prawa, które może stanowić podstawę skargi w rozumieniu art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c., lecz o naruszenie kwalifikowane (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107; z dnia 25 lutego 2008 r., I UK 339/07, LEX nr 453109; z dnia 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPiUS 2002 nr 20, poz. 494; z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNP 2003 nr 18, poz. 437; z dnia 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004 nr 6, poz. 100 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616). Jeżeli więc przesłanką wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania miałyby być okoliczności, że skarga jest oczywiście uzasadniona, skarżący powinien w uzasadnieniu wniosku zawrzeć wywód prawny wskazujący, w czym wyraża się ta „oczywistość” i przedstawić argumenty na poparcie tego twierdzenia, koncentrując się na wykazaniu kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274). Przy czym przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie

oczywiście nieprawidłowego orzeczenia. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 7 stycznia 2003 r., I PK 227/02, OSNP 2004 nr 13, poz. 230, z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 285/07, LEX nr 442743, z dnia 11 kwietnia 2008 r., I UK 46/08, LEX nr 469185; z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 37/08, LEX nr 494133). Ma to szczególne znaczenie w sytuacji, w której oczywista zasadność skargi kasacyjnej miałyby polegać na oczywistym naruszeniu przepisów procesowych, gdyż stosownie do art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c., skargę można oprzeć na naruszeniu przepisów postępowania, jeżeli uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Skarżący więc musi wykazać, że następstwa wytkniętej w skardze wadliwości postępowania i orzekania były tego rodzaju (bądź skali), iż kształtowały one lub współkształtowały treść kwestionowanego w sprawie orzeczenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 lutego 1997 r., I CKN 57/96 - OSNC 1997 nr 6-7, poz. 82; z dnia 24 października 2006 r., II PK 38/06, LEX nr 950620 oraz wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 17 marca 2006 r., I CSK 63/05, LEX nr 179971; z dnia 5 grudnia 2007 r., II PK 103/07, LEX nr 863973; z dnia 16 czerwca 2011 r., III UK 213/10, LEX nr 950436).

Skonfrontowanie uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z motywami zaskarżonego wyroku nie pozwala stwierdzić, aby spełnione zostały przesłanki, na które powołuje się skarżący. Teza o oczywistej sprzeczności zaskarżonego orzeczenia z prawem opiera się na założeniu, że Sąd drugiej instancji naruszył art. 378 § 1 k.p.c., przez nierozpoznanie wszystkich zarzutów apelacji, w tym zwłaszcza pominięcie zarzutu naruszenia możliwości obrony praw strony postępowania. W apelacji skarżący rzeczywiście powoływał się na naruszenie swojego prawa do obrony, wskazując, że „wedle opinii psychiatrycznych i psychologicznych w stanie po zażyciu leków” nie był „w stanie należycie reprezentować się przed Sądem i w porę adekwatnie podejmować decyzji właściwych” dla jego sprawy. Tymczasem sugerowana w omawianym fragmencie nieważność postępowania w pierwszej instancji z uwagi na pozbawienie strony możliwości obrony swych praw, której dotyczy art. 379 pkt 5 k.p.c., została w apelacji jedynie zasygnalizowana, bez jakiegokolwiek głębszej argumentacji, podobnie zresztą jak i w skardze kasacyjnej. Sąd Apelacyjny miał jednak na uwadze omawiany zarzut

apelacji, gdyż streścił go w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku jako powoływanie się przez skarżącego na „naruszenie prawa do obrony w ten sposób, że po zażyciu leków skarżący nie był w stanie należycie reprezentować się przed Sądem”.

Przypomnieć w tym miejscu trzeba, że w orzecznictwie utrwalony był pogląd, iż pozbawienie strony możliwości obrony swych praw, aby mogło stanowić przyczynę nieważności (art. 379 pkt 5 k.p.c.), musi być całkowite i w sposób bezwzględny wyłączyć możliwość obrony (zob. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 21 czerwca 1961 r., III CR 953/60, NP 1962, nr 1, s. 117 z glosą W. Siedleckiego). W orzeczeniu z dnia 1 lutego 1961 r., 4 CR 151/60 (NP. 1962 nr 78, s.1042), Sąd Najwyższy wyjaśnił, że ta podstawa nieważności nie zachodzi w razie utrudnienia jedynie stronie popierania przed sądem dochodzonych roszczeń lub zarzutów. W późniejszym orzecznictwie Sąd Najwyższy kwestię pozbawienia możliwości obrony swych praw traktował już bardziej elastycznie, stwierdzając w wyroku z dnia 10 czerwca 1974 r., II CR 155/74 (OSPIKA 1975 nr 3, poz. 66), że pozbawienie możliwości obrony swych praw przez stronę polega na tym, iż strona na skutek wadliwości postępowania sądu lub przeciwnika procesowego nie mogła brać i nie brała udziału w postępowaniu lub jego istotnej części, jeżeli skutki tych wadliwości nie mogły być usunięte na kolejnych rozprawach przed wydaniem wyroku w danej instancji (por. też między innymi wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 6 marca 1998 r., III CKN 34/98, Prok. i Pr. 1999 nr 5, poz. 41 - dodatek; z dnia 13 marca 1998 r., I CKN 561/97, LEX nr 949016., a także z dnia 4 marca 2009 r., IV CSK 468/08, LEX nr 515415). Następuje ono wówczas, gdy z winy sądu albo strony przeciwnej, strona w ogóle nie mogła działać i nie miała możliwości podjęcia przed sądem obrony swoich praw (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 10 lipca 1974 r., II CR 331/74, OSNCP 1975 nr 5, poz. 84; NP. 1976 nr 5, s. 807; z glosą J. Klimkowicza oraz z dnia 1 września 2010 r., II UK 101/10, LEX nr 661547). Taki elastyczny sposób traktowania omawianej kwestii pozwala na objęcie nią różnych stanów faktycznych, których cechą charakterystyczną stanowi to, że w grę wchodzić mogą jedynie takie przypadki, w których strona była rzeczywiście pozbawiona możliwości obrony i wskutek tego nie działała w postępowaniu, a nie, gdy mimo naruszenia przepisów postępowania podjęła czynności w procesie, na przykład mimo niedoręczenia jej wezwania lub wadliwego doręczenia brała udział w rozprawie. Stwierdzenie, czy taki stan nastąpił, wymaga zatem rozważenia, czy w

konkretnej sprawie nastąpiło naruszenie przepisów procesowych, czy uchybienie to miało wpływ na możliwość działania strony oraz czy pomimo zaistnienia tych dwóch przesłanek strona mogła bronić swoich praw. Tylko przy kumulatywnym spełnieniu tych wszystkich przesłanek można mówić o skutkującym nieważnością postępowania pozbawieniu strony możliwości obrony swoich praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.). W dotychczasowym orzecznictwie o nieporadności strony, co mogłoby wpływać na ograniczenie jej prawa do obrony, świadczyły i za wyjątkowością sytuacji przemawiały między innymi: niepełnosprawność strony, niesłyszającej i niemówiącej od dzieciństwa z bardzo dużą wadą wzroku, która poza złożeniem pism procesowych przygotowanych przez pracowników stowarzyszenia wspomagającego osoby głuchonieme nie zgłosiła żadnego wniosku dowodowego oraz nie zażądała wezwania biegłych na rozprawę celem uzupełnienia wydanych opinii lub wyjaśnienia wątpliwości (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2011 r., I UK 293/10, LEX nr 811821), głęboka choroba psychiczna (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lipca 2005 r., II UK 271/04, OSNP 2006 nr 5-6, poz. 95), ukończenie przez stronę jedynie szkoły podstawowej specjalnej oraz rozpoznanie u niej przez biegłych upośledzenia umysłowego, prymitywnego rozumienia sytuacji społecznych, słabego poziomu wiadomości ogólnych oraz zaburzenia psychicznego przy jednoczesnym braku jakiegokolwiek inicjatywy dowodowej oraz niestosowaniu się do treści kierowanych do niej wezwań (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 kwietnia 2014 r., I UK 363/13, LEX nr 1482341).

W rozpoznawanej sprawie analiza akt sprawy wskazuje natomiast, że skarżący aktywnie uczestniczył w postępowaniu przed Sądem pierwszej i drugiej instancji, wnosił bowiem pisma procesowe (w tym odwołanie i apelację), zgłaszał umotywowane zastrzeżenia do opinii powołanych w sprawie biegłych, wnioskował o dopuszczenie dowodu z kolejnego zespołu biegłych. Wobec tego nie można uznać, aby zarzucane we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania naruszenie art. 378 k.p.c. miało postać kwalifikowaną oraz w istotny sposób wpływało na treść wydanego w sprawie rozstrzygnięcia. W konsekwencji nie ma podstaw do przyjęcia, że doszło do pozbawienia skarżącego możliwości obrony swych praw, czego nie uwzględnił Sąd drugiej instancji, a wobec tego skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

[SOP]

[ms]